

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษานั้น เสนอเนื้อหาแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- ตอนที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
- ตอนที่ 3 งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ความสำคัญของการมัธยมศึกษา

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว และประสงค์จะเรียนต่อเพื่อให้มีความรู้ทางวิชาสามัญ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคล ตลอดจนให้ผู้เรียนมีจริยธรรม ศิลธรรม และพลานามัยที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งวิชาการในการพัฒนาชุมชน (กรมสามัญศึกษา, 2534)

เกี่ยวกับความสำคัญของการมัศึกษานี้ สุจินต์ วิทวธีรานนท์ (2526) ได้แบ่งเป็น 2 ด้าน สรุปได้ดังนี้ คือ

ก. ความสำคัญของการมัธยมศึกษาต่อการพัฒนาบุคคล

การศึกษาระดับมัศึกษามีส่วนในการสร้างคุณลักษณะที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างดี เป็นที่ยอมรับของสังคม มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้ เป็นผู้มี

คุณธรรม จริยธรรม สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักรักษาสุขภาพของตน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ช. ความสำคัญของการมัธยมศึกษาต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

การมัธยมศึกษาที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางสังคมและการเมือง เพราะเหตุว่าโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นสถาบันทางการศึกษาที่วางรากฐานทางความคิดและความประพฤติของวัยรุ่น เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เป็นประชาชนที่มีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่และถูกต้องในอนาคต ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

นอกจากนี้โรงเรียนยังมีบทบาทในการเตรียมเยาวชนและถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีการ ความเชื่อและแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนอีกด้วย

การมัศึกษามีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น การประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีการแข่งขันกันมาก ผู้ที่มีความสามารถจะเป็นผู้ที่มีโอกาสดีและจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งในเรื่องนี้การศึกษา ระดับมัศึกษามีส่วนสอนให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจความถนัดของตน และกำหนดอนาคตทางการประกอบอาชีพไว้ก่อนข้างจะแน่นอน ทั้งสติปัญญา ความสามารถและร่างกาย

นโยบายเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ระดับมัศึกษามุ่งที่จะขยายมัธยมศึกษาเพื่อให้ระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับนี้ให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 กรมสามัญศึกษา (2529) ได้กำหนดนโยบายสำหรับช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ไว้มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2528)

1) กระจายความเสมอภาคทางโอกาสเข้าศึกษาต่อ โดยเน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ

- 2) ให้เร่งรัดการพัฒนากระบวนการรับนักเรียน
- 3) ปรับปรุงคุณภาพ-มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ทัดเทียมกัน
- 4) เร่งรัดและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในทุกด้าน
- 5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา
- 6) ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเน้นกิจกรรมครบวงจร และปลูกฝังความรับผิดชอบ

สร้างเจตคตินิสัยในการทำงาน

- 7) เร่งรัดให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ค่านิยม และส่งเสริมให้เยาวชนมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์
- 8) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน
- 9) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์วิทยากรการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ
- 10) เร่งรัดและส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดมีความพร้อมในการบริหาร และร่วมพัฒนาชุมชน

- 11) เร่งรัดและส่งเสริมให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ติดตาม และประมวลข้อมูลทางการศึกษา

จากนโยบายที่กล่าวมาข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับด้านความเสมอภาคทางการศึกษา กรมสามัญศึกษา (2528) ได้กำหนดนโยบายเฉพาะมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) รณรงค์และส่งเสริมให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นให้มากขึ้น มีเป้าหมายทั้งประเทศประมาณ 44% โดยการเร่งรัดพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในเขตท้องที่ยากจน

- 2) ปรับปรุงระบบและวิธีการคัดเลือกเพื่อการศึกษาต่อให้เกิดความเป็นธรรม ความเสมอภาคแก่นักเรียน

- 3) จัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากรแก่โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ เสี่ยงเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม

4) ผลิตรายการเรียนการสอนสำเร็จรูป พร้อมทั้งวิธีใช้ให้กับโรงเรียนที่มีขนาดมาตรฐาน การศึกษาค่ากว่าเกณฑ์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานคุณภาพสูงขึ้น

5) สร้างความตระหนักให้ชุมชนองค์กรต่าง ๆ และประชาชนได้เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากขึ้น

6) ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนที่ค้อยความสามารถ และค้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษาในระดับภาคบังคับ และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากยิ่งขึ้น

7) ศึกษารูปแบบวิธีการ และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการศึกษา

ในปีการศึกษา 2528 กรมสามัญศึกษาได้กำหนดแนวทาง และกิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการรับนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในระดับโรงเรียนอาทิเช่น

- กิจกรรมการแนะนำเคลื่อนที่
- กิจกรรมเปิดประตูรับอาคันตุกะ
- กิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน
- กิจกรรมวิชาการภายใต้การนิเทศ
- การให้ทุนการศึกษา
- การให้นักเรียนผ่อนชำระเงินบำรุงการศึกษา
- การสร้างที่พักให้แก่นักเรียน
- การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา 50% ของนักเรียนทั้งหมด
- กิจกรรมจุดเทียนในชนบท ฯลฯ (กรมสามัญศึกษา, 2527)

หลักทั่วไปในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ประณม แสงสว่าง (2527) ได้อ้างสมาคมนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรแห่งสหรัฐอเมริกา (Association For Supervision and Curriculum Development) ว่าหลักทั่วไปในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาควรเป็นดังนี้

1. มีขนาดพอเหมาะสม ในสถานศึกษาระดับนี้ ควรจะมีนักเรียนประมาณ 500 - 800 คน คือ มีขนาดปานกลางจะสะดวกใน

(ก) การปกครอง นักเรียนในวัยนี้ต้องการการยกย่อง หากเป็นโรงเรียนเล็กมีนักเรียนไม่ถึง 800 คน ก็จะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจว่าโรงเรียนของตนไม่มีเกียรติ ไม้ดี แต่ถ้าหากมีมากเกินไป 800 คนขึ้นไป นักเรียนจะแยกออกเป็นพวกเป็นเหล่ายากแก่การปกครอง

(ข) การเรียนการสอนจะทำให้ทางโรงเรียนสามารถวางโครงการสอน จัดทำตารางสอน ทั้งยืดหยุ่นและตายตัวลงไป ให้เหมาะสมกะทัดรัดยิ่งขึ้น ไม่ยุ่งยากเกินไป และไม่โหดเหี้ยมเกินไป

2. มีห้องสมุดอย่างดี ควบคุมดูแลโดยครูบรรณารักษ์ ซึ่งมีหน้าที่ในทางนี้ จัดให้มีหนังสืออย่างพอเพียง ให้เป็นประโยชน์ทั้งครูและนักเรียน มีสถานที่กว้างขวางพอสมควร มีพนักงานให้ความสะดวกอย่างดี หนังสือนั้นควรให้มีทั้งวิชาการและประเภทให้ความเพลิดเพลิน

3. ควรจัดบริการแนะแนวอย่างกว้างขวาง ในระยะที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะการตัดสินใจในระยะนี้มักจะเป็นผลต่อเนื่องกันไป เป็นเวลานานและมักเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หากตัดสินใจผิดจะพลาดไปตลอด ปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กวัยนี้เผชิญอยู่นั้น ยากที่ตัวนักเรียนเองจะแก้ไข ครูประจำชั้นเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากกว่าคนอื่น ควรจะศึกษาปัญหาและแนะแนวได้บ้างพอสมควรหรืออาจเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้การแนะแนวบ้างเป็นครั้งคราว

4. จัดให้มีวิธีสอนแบบให้ตารางรวมทุกปีสำหรับหลักสูตร 3 ปี เพื่อที่ครูจะได้อยู่กับนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจริง ๆ สักระยะหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูเรื่อยไปนานกว่า 1 ปี ทำให้ครูรู้จักนักเรียนแต่ละคนได้ดี สามารถที่จะช่วยให้อำนาจแนะนำต่าง ๆ เป็นส่วนตัว

5. ควรกำหนดรายการสอนให้ยืดหยุ่นได้ แต่เดิมจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ไทยเราจัดการสอนมัธยมศึกษา โดยแบ่งวิชาออกเป็นหมวด ๆ และครูผู้สอนก็จะเข้าสอนหมวดนั้น ๆ ตามตารางสอน นักเรียนส่วนมากก็จะจัดอยู่ในระดับเดียวกัน การจัดแบบนี้เป็นการล้าสมัยเสียแล้วควรที่จะจัดไว้อย่าง

กว้าง ๆ ให้อีกหุ่ยไค้จริง ๆ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านสติปัญญา นักเรียนบางคนอยู่ ม.1 อาจเรียนภาษาไทยไค้ไค้เท่ากับนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้น ม.3 ก็ไค้ หรือนักเรียนอยู่ ม.3 ไค้มีความสามารถเรียนคณิตศาสตร์ไค้เท่ากับนักเรียน ม.1 อย่างนี้ เป็นต้น

6. ควรบรรจุครูที่มีความพร้อม เพื่อสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมต้น และยอมอุทิศตนไค้แก่การอบรมสั่งสอนนักเรียนในวัยนี้ ครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่บรรจุไค้ บางคนไม่เข้าใจเด็กในวัยนี้พอ การคัดเลือกครูควรพิจารณาตั้งไค้

- ควรเป็นครูที่รักเด็กในวัยนี้ด้วยจิตใจ
- เข้าใจเด็กวัยนี้พอสมควร
- อยู่ใกล้ชิดเด็กและไค้คำแนะนำอยู่เสมอ
- กระตือรือร้นสนใจหาความรู้ใหม่ ๆ มาสอน
- ไค้รับการอบรมมาเป็นอย่างไค้
- มีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะสอน

7. ครูจะต้งไค้ได้รับการช่วยเหลือจากครูใหญ่ จากคณะผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนคณาจารย์และภารโรงเป็นอย่างไค้ ครูที่สอนจะมีภารกิจมากมาย จำเป็นอย่างไค้ที่ผู้บริหาร คณาจารย์ ภารโรง จะต้งไค้ให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เช่น ภารโรงจะต้งไค้จัดไค้มีอุปกรณ์ให้พร้อมและหยิบใช้ไค้ทันที่ที่ คณาจารย์และภารโรงจะต้งไค้คอยสนับสนุนผลงานของครูและนักเรียน

8. วางโครงการสำหรับการอบรมวิธีสอนแบบใหม่สำหรับวิชาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาต่อจากประถมศึกษา เด็กอาจมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งแนวการสอนการเรียน เมื่อเป็นดังนี้ ผู้บริหารก็จำเป็นจะต้งไค้จัดวางโครงการสำหรับการอบรมวิธีสอนที่ใหม่ ๆ และไค้ผลไค้

9. จัดรายการสอนวิชาพลานามัยให้เหมาะสม เด็กในวัยนี้ความเจริญเติบโตของร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิชาพลานามัยจึงมีความจำเป็นอย่างไค้ เพราะไปมีส่วนสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของร่างกายด้วย

10. ควรจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ สำหรับทดลองฝึกงานอย่างเพียงพอ อาคารสถานที่ ตลอดจน อุปกรณ์ที่จะอำนวยความสะดวกในเรื่องการเรียนการสอน จะต้องครบครัน

11. กำหนดหน้าที่ของครูไว้ให้แน่นอนและสมเหตุสมผล ครูทุกคนควรมีที่ทำงานเป็นสัดส่วน ของตนเองแก่การที่นักเรียนจะเข้าพบ เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การกำหนดตารางเรียนตาราง สอน ก็ควรแบ่งเวลาให้ครูมีโอกาสพบเด็กพอสมควร

เกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาของกรมสามัญศึกษามี 2 ลักษณะ คือ การจัดสรรตอน ตั้งงบประมาณ และการจัดสรรหลังได้งบประมาณ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530) โดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดสรรในหมวดต่าง ๆ ดังนี้

ก. เกณฑ์การจัดสรรงบประมาณของกรมสามัญศึกษา

1. ยึดแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและของกรมสามัญศึกษา
2. นโยบายการจัดการศึกษาแต่ละปีของกรมสามัญศึกษา
3. แผนการจัดชั้นเรียนปีที่จัดสรรงบประมาณของกรมสามัญศึกษา (จำนวนนักเรียน)
4. ค่าเนื้องานบริหารทั่วไปและงานวิชาการจะจัดสรรดังนี้

4.1 งานบริหารทั่วไป จัดสรรงบประมาณตามรายจ่ายจริงเปรียบเทียบ งบประมาณที่เคยได้รับมาในอดีต

4.2 งานวิชาการ จัดสรรตามโครงการที่กรมสามัญศึกษามีนโยบายปรับปรุง

5. ว่าเป็นรายโรงเรียนมีเกณฑ์ในการจัดสรรดังต่อไปนี้

5.1 ใช้ค่าใช้จ่ายรายหัวที่สำนักงานงบประมาณกำหนด เช่น

ค่าวัสดุการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นหัวละ 30 บาท

มัธยมศึกษาตอนปลายหัวละ 250 บาท

5.2 ครู : นักเรียน ใช้เกณฑ์ที่สำนักงานประมาณกำหนดคือ 1 : 20 แต่ตามที่ กค. กำหนดตามหลักสูตรใหม่ คือ

มัธยมศึกษาตอนต้น 1 : 17

มัธยมศึกษาตอนปลาย 1 : 15

5.3 ค่าใช้จ่ายบางอย่างจัดสรรสัดส่วนที่สำนักงานประมาณกำหนด เช่น ค่าสาธารณูปโภค จัดสรรให้เพียง 35% ของรายจ่ายจริง

5.4 ค่าใช้จ่ายรายโรง เช่น วัสดุสำนักงาน ค่าปรับปรุงซ่อมแซม

5.5 สำหรับค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และค่าครุภัณฑ์ จัดสรรตามจำนวนนักเรียน และโรงเรียนที่เพิ่มและจัดสรรชดเชยความขาดในอดีต

ข. เกณฑ์การจัดสรรบุคลากร

1. อัตรากำลังครู มีเกณฑ์การพิจารณาในการจัดสรรได้ 5 ทางดังนี้ คือ

1.1 พิจารณาจากเกณฑ์ ครู : นักเรียน (1 : 20 คน)

1.2 พิจารณาตามความจำเป็น 4 ลักษณะ คือ จัดสรรให้กับโรงเรียนที่เปิดใหม่ 3 ปี โรงเรียนที่เปิดมัธยมปลาย 3 ปี และโรงเรียนในโครงการโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนปกติเพิ่มนักเรียน

1.3 พิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เพิ่ม

1.4 พิจารณาจากเกณฑ์ กค. นักเรียน ม.ต้น ครู : นักเรียน (1 : 17) และนักเรียน ม.ปลาย ครู : นักเรียน (1 : 15)

1.5 พิจารณาเป็นรายโรงตามเกณฑ์ ดังนี้

1. โรงเรียนเปิดใหม่ใช้เกณฑ์ 1 : 16 คน : โรง

2. โรงเรียนขนาดเล็ก $2X + 2$ ($X =$ ห้องเรียน)

3. โรงเรียนมัธยมทั่วไป ครู : นักเรียน (1 : 20)

2. อัตราลูกจ้างประจำ คิดเป็นรายโรงเช่นเกี่ยวกับการคิดอัตราค่าจ้างครู

2.1 ตำแหน่งภารโรง จัดสรรให้ตามจำนวนความขาดจากเกณฑ์ของกรมฯ 4 : 1 (ห้องเรียน ตามแผน 4 ห้อง : ภารโรง 1 คน) รวมทั้งการจัดเสริมให้เป็นพิเศษสำหรับโรงเรียนบางประเภท เช่น พื้นที่มาก หรือมีพื้นที่ตั้งแต่ 2 แห่ง อยู่ห่างกันตั้งแต่ 500 เมตรขึ้นไป เป็นต้น

2.2 ตำแหน่งยาม จัดสรรให้ตามจำนวนความขาด โดยคิดจากโรงเรียนที่มีห้องเรียน 37 ห้องขึ้นไป จะมียามได้ 3 คน

2.3 ตำแหน่งคนขับรถ จัดสรรให้ตามจำนวนความขาด โรงเรียนที่มีรถยนต์จดทะเบียนเป็นของกรมฯ แล้ว ให้เท่าจำนวนรถ แต่ไม่เกินโรงละ 3 คน

2.4 อัตราลูกจ้างประจำของโรงเรียนที่มีนักเรียนอยู่ประจำ คิดอัตราตำแหน่งภารโรง ยาม คนครัว ในเกณฑ์ของโรงเรียนประจำ นำส่วนที่ขาดไปรวมงบประมาณ

ค. เกณฑ์การจัดสรรครุภัณฑ์

1. เกณฑ์การจัดสรรทั่วไป

การจัดสรรงบประมาณหมวดครุภัณฑ์ จัดสรรให้กับโรงเรียนที่ยังไม่ได้ จัดสรรให้โรงเรียนที่ขาดแคลน โรงเรียนที่แสดงความจำนงขอมาในอันดับ 1 - 3 และโรงเรียนที่มีขนาดห้องเรียนไม่เกิน 50 ห้อง

2. เกณฑ์การจัดสรรเฉพาะ

ครุภัณฑ์สำนักงาน ถ้าโรงเรียนที่มีครุภัณฑ์สำนักงานต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดแต่ละประเภทจะจัดสรรให้ครบในระยะเวลา 3 ปี

ครุภัณฑ์การศึกษา เช่น อุปกรณ์วิชาวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์วิชาพลานามัย อุปกรณ์ดนตรีไทย จัดสรรให้กับโรงเรียนที่เปิดใหม่แต่ยังไม่เคยได้รับการจัดสรรอุปกรณ์มาก่อนและแสดง

ความจำนองขอมมา สำหรับอุปกรณ์วิชาการงาน ม.ต้น อุปกรณ์วิชาอาชีพ ม.ต้น และอุปกรณ์วิชาพื้นฐาน อาชีพ ม.ปลาย จัดสรรให้กับวิชาที่เปิดสอนรายวิชานั้น และแจ้งความจำนองขอมมา และย้งขาดอุปกรณ์ คำนนี้ โดยพิจารณาจัดสรรให้ไม่เกิน 6 วิชา ในระยะเวลา 3 ปี ครอบคลุมประกอบห้องวิทยาศาสตร์ ห้องสมุด และเครื่องดนตรีสากลจัดสรรให้โรงเรียนมีขนาดต่ำกว่า 36 ห้องเรียน และโรงเรียนที่ เข้าโครงการปรับปรุงโรงเรียนขนาดเล็ก

ง. เกณฑ์การจัดสรรหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

1. เกณฑ์การจัดสรรค่าก่อสร้างอาคารเรียน และการต่อเติมอาคารเรียน
จัดสรรให้กับโรงเรียนที่มีขนาดห้องเรียน ตั้งแต่ 12 ห้องขึ้นไป จัดสรรอาคาร ให้ 1 หลัง ซึ่งการใช้แบบก่อสร้างใช้แบบมาตรฐานโดยให้สอดคล้องกับอาคารเดิมและที่ดิน สำหรับการ ต่อเติมอาคารเรียนให้ต่อเติมเฉพาะแบบ 216 ก, 316 ก, 318 ก, 418 ก และแบบพิเศษ สำหรับโรงเรียนที่เข้าโครงการ มพช. 2/3 มพช. 2/4 ไม่พิจารณาการต่อเติม
2. เกณฑ์การจัดสรรโรงฝึกงาน
สำหรับโรงฝึกงาน จัดสรรให้กับโรงเรียนขนาดเล็กที่ตกค้าง โรงเรียนที่ยังไม่ เคยมีโรงฝึกงานเลยให้ 1 หลัง หรือโรงเรียนที่เปิด ม.ปลาย และมีโรงฝึกงานเพียง 1 หลัง หรือโรงเรียนที่ขาดโรงฝึกงานตั้งแต่ 4 หน่วยขึ้นไป จัดสรรเพิ่มให้อีก 1 หลัง และจัดสรรให้กับ โรงเรียนที่มีข้อผูกพัน
3. เกณฑ์การจัดสรรโรงอาหารหอประชุม
 - 3.1 จัดสรรทดแทนให้โรงเรียนที่ถูกยุบงบประมาณก่อสร้างโรงอาหารหอประชุม งบประมาณเก่า
 - 3.2 จัดสรรให้โรงเรียนที่ไม่มีโรงอาหาร หอประชุม และมีแผนชั้นเรียนตั้งแต่ 25 ห้องขึ้นไป

3.3 จัดสรรให้โรงเรียนที่มีแผนชั้นเรียนตั้งแต่ 60 ห้องขึ้นไป และมีแต่โรงอาหาร หอประชุมขนาดเล็ก

4. การจัดตั้งโรงอาหารหอประชุมแบบพิเศษ สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีโรงอาหาร หอประชุมและมีนักเรียนตั้งแต่ 36 ห้องขึ้นไปใช้เกณฑ์ดังนี้

4.1 โรงเรียนส่วนภูมิภาคที่มีที่คินต่ำกว่า 20 ไร่

4.2 โรงเรียนส่วนกลางที่มีที่คินต่ำกว่า 10 ไร่

4.3 โรงเรียนที่มีที่คินเกินจาก ข้อ 1, 2 แต่สภาพพื้นที่ไม่สามารถลงอาคารแบบมาตรฐานได้ เช่น เป็นที่ลุ่ม คอน ภูเขา ฯลฯ จึงจำเป็นต้องก่อสร้างอาคารให้อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันกับอาคารที่ก่อสร้างไว้แล้ว

4.4 โรงเรียนที่มีที่คินเกินจากข้อ 1, 2 แต่ได้ลงอาคารอื่น ๆ ไว้หมดแล้ว จึงทำให้มีพื้นที่จำกัด

5. การจัดสรรค่าก่อสร้างบ้านพักครูแบบมาตรฐาน

5.1 จัดสรรให้กับโรงเรียนเปิดใหม่ โรงเรียนที่อยู่ชานเมืองและการคมนาคมลำบาก

5.2 จัดสรรให้กับโรงเรียนที่ขาดแคลนบ้านพักครู ให้ครูได้อยู่อาศัยเพื่อดูแลสถานที่ราชการ

5.3 จัดสรรให้กับโรงเรียนที่มีความจำเป็นโดยตรง

1. ออกแบบบ้านพักเป็นแฟลตสำหรับครูโสด

2. ใช้แบบมาตรฐานสำหรับครูที่มีครอบครัว

6. เกณฑ์การจัดสรรค่าก่อสร้างห้องน้ำห้องส้วม

6.1 จัดสรรให้กับโรงเรียนเปิดใหม่

6.2 จัดสรรทดแทนให้กับโรงเรียนที่ได้รับการอนุมัติให้รื้อถอนห้องน้ำ

ห้องส้วมที่ชำรุดใช้การไม่ได้

6.3 จัดสรรให้กับโรงเรียนที่ขาดแคลนห้องน้ำห้องส้วม โดยถือเกณฑ์อัตรา

ส่วนระหว่างจำนวนนักเรียน : จำนวนห้องน้ำห้องส้วม = 50 : 1

7. เกณฑ์การจัดสรรค่าก่อสร้างสนามบาสเก็ตบอล

จัดสรรให้โรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และโรงเรียนในเขต กอ.รมน. ห่างไกลชุมชนและในเขตพื้นที่ยากจนเป็นกรณีพิเศษ และจัดสรรให้โรงเรียนที่ไม่เข้าโครงการใด ๆ และมีขนาดใหญ่ไม่มาก

จ. เกณฑ์การจัดสรรค่าสาธารณูปโภค

สำหรับเกณฑ์การจัดสรรค่าสาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าไฟฟ้า น้ำประปา จัดสรรให้กับโรงเรียนเปิดใหม่และยังไม่มีไฟฟ้า - น้ำประปา ใช้จัดสรรให้กับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีเงินบำรุงการศึกษาน้อย และโรงเรียนที่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงระบบไฟฟ้า - น้ำประปา ให้เหมาะสมหรือจัดสรรให้กับโรงเรียนที่ถูกตัดลดรายการเนื่องจากการก่อสร้างอาคาร

ปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2528) ได้สรุปปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. ปริมาณและขนาดของโรงเรียน

จำนวนโรงเรียนมีโรงเรียนเปิดใหม่เพิ่มขึ้นมาก ทั้งนี้เป็นผลมาตั้งแต่ปลายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 กล่าวคือ พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มต้นเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องจ่ายเป็นค่าลงทุนสูงและโดยเหตุที่เกณฑ์การพิจารณาเปิดโรงเรียนไม่ดี และมีหลายแห่งเติบโตช้า จึงเป็นผลกระทบในด้านการฝึกอบรมและการจัดวิชาเลือกเป็นแผนการเรียนต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน อุปสรรคประการหนึ่งของการมัธยมศึกษาอยู่ที่โรงเรียนมีขนาดเล็ก เป็นส่วนของการลงทุนที่ใช้ครูวิชาชีพ เครื่องมือ และอุปกรณ์เป็นจำนวนมาก โดยมีกลุ่มผู้เรียนเข้าเรียนกลุ่มละไม่กี่คน จึงเป็นการสิ้นเปลืองอย่างยิ่ง

2. ครูอาจารย์

ถ้ามองในลักษณะภาพรวมแล้วโรงเรียนมัธยมศึกษาในขณะนี้ครูอย่างเพียงพอ จะเห็นได้ว่าช่วงที่เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเมื่อปีการศึกษา 2521 สัดส่วนจำนวนครูต่อนักเรียนลดลง จาก 1 : 21.76 เป็น 1 : 17.33 ในปีการศึกษา 2524 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ลดลงอย่างรวดเร็วจนทำให้เห็นว่าจำนวนครูมีมากพอ แต่ความจริงแล้วจำนวนครูที่มีอยู่ในแต่ละโรงเรียนมักเกินในบางรายวิชา แต่จะขาดในบางรายวิชา โดยเฉพาะครูผู้สอนในรายวิชาอาชีพ เมื่อขาดครูผู้สอนวิชาชีพทางโรงเรียนนั้นก็ขาดครูวิชาชีพในปีต่อไปอีกและผลที่ตามมาก็คือโรงเรียนต้องจัดครูที่ไม่มีความถนัดสอบไปพลางก่อน ผลที่ได้จึงอยู่ในเกณฑ์ไม่สู้จะดีนัก

3. หลักสูตรและการเรียนการสอน

จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมวิชาการ เมื่อปีการศึกษา 2522 พบว่า นักเรียนส่วนน้อยบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โรงเรียนขาดความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ ครูยังขาดความรู้ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถ้าพิจารณาหลักสูตรในแต่ละหมวด เช่น การสอนวิชาการงานยังไม่เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน มักจะจัดตามโรงเรียนที่สอนได้ ส่วนวิชาชีพทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีครูและอุปกรณ์ไม่เพียงพอกำหนดเวลาสำหรับวิชาการทั่วไปมากกว่าวิชาชีพ ทำให้นักเรียนมีเวลาฝึกซ้อมอาชีพน้อย ขาดแหล่งวิทยากร คำนวิชาชีพ

- การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทั่วไปในปัจจุบันไม่แตกต่างจากหลักสูตรเก่ามากนัก เพราะยังส่งเสริมทางวิชาการมากกว่าวิชาอาชีพอยู่
- การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงทำอยู่ในรั้วของโรงเรียน ไม่ได้ใช้แหล่งวิทยากรสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระเท่าที่ควร
- การนิเทศการศึกษายังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดความรู้และไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน ส่วนการนิเทศของหน่วยศึกษานิเทศก์นั้นยังทำในลักษณะไปรยหว่านเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีการนิเทศแบบเจาะลึกอยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อย

- การขาดความเสมอภาคทางด้านจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนแต่ละขนาดแต่ละพื้นที่ตั้ง เป็นเหตุให้ไม่อาจสกัดกั้นนักเรียนในชนบทให้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นได้ ความทุรกันดารและขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในบางท้องถิ่นเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนครูหรือเปลี่ยนครูตลอดเวลา ทำให้การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนทำได้ยาก
- โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อเสียเปรียบโรงเรียนขนาดใหญ่ในเรื่องต่าง ๆ เช่น วัสดุ การขาดดุลย์เกี่ยวกับจำนวนครูย้ายออกและย้ายเข้า มาตรฐานอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ
- ขาดการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาวิกฤติที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เช่น ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นต้น
- นักเรียนที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นนักธุรกิจ อุตสาหกรรม พ่อค้า เสมียน ลูกจ้าง ข้าราชการ มีโอกาสเข้าเรียนมัศึกษามากกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นเกษตรกรและกรรมกร
- โรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนน้อยเก็บเงินบำรุงการศึกษาได้น้อย ไม่สมดุลย์กับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการบริหารงานของโรงเรียน
- การสอนวิชาชีพียงไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พ.ศ. 2521 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เพราะการขาดครูวิชาชีพ วัสดุครุภัณฑ์ การฝึกงานไม่เพียงพอ เพราะปรากฏว่าโรงเรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่เป็นจำนวนมาก การนิเทศและการแนะแนวทำไม่ได้เต็มที่
- การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่ได้เป็นไปตามหลักวิชา เพราะจัดความสามารถในการวิเคราะห์ความจำเป็นและความเหมาะสมในการขอจัดตั้งโรงเรียนยังมีจำกัด และการผลักดันจากนักการเมืองทำให้เกิดปัญหาสืบเนื่องติดตามมาอีกมากมาย

4. งบประมาณ

งบประมาณนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการจัดการศึกษา โดยเหตุที่ว่ารัฐบาลมีนโยบายจะกระจายบริการทางการศึกษาไปยังชนบทมากขึ้น เพื่อลดความไม่เสมอภาคใน

โอกาสทางการศึกษาจึงทำให้ภาวะในการจัดสรรงบประมาณด้านการลงทุน ด้านอาคารเรียนมีมาก ไม่สามารถนำมาจัดสรรเพื่อวัตถุประสงค์ และสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอ

การแก้ปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น กรมสามัญศึกษา ได้มีโครงการแก้ปัญหาในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) คือ โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีอยู่ 240 โรงเรียน (สำรวจในปี 2525) ที่พิจารณาแล้วว่าเป็นโรงเรียนที่มีแนวโน้มจำนวนนักเรียนไม่เพิ่มในอนาคต ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา และเป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.2) นอกจากนี้ยังมีมาตรการป้องกันโรงเรียนขนาดเล็กที่จะเกิดขึ้นในโครงการจัดตั้งโดยการจัดตั้งโรงเรียนในรูปแบบสาขาแทน และถ้าไม่มีทางเติบโตต่อไปก็ให้พร้อมที่จะยุบรวมกับโรงเรียนแม่ได้

อย่างไรก็ตามวิธีการและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาระดับโรงเรียนขนาดเล็กเกินไป ดังกล่าวจึงเป็นเพียงการผ่อนคลายนโยบายเท่านั้น เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษายังประสบปัญหาเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนไม่เป็นไปตามแผนระยะยาว ในการกำหนดจุดที่ตั้งโรงเรียนที่วางไว้เกี่ยวกับข้อมูลของจังหวัดไม่ตรงกับข้อเท็จจริง และความกดดันทางการเมือง ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กก็คงจะต้องเป็นปัญหาต่อไปอีก

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

ความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้สรุปเกี่ยวกับความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล และโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กไว้ว่า ตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (2513 - 2519) กรมสามัญศึกษาได้มีโครงการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ว่าเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยเพราะมีโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน และจะเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอต่าง ๆ เพิ่มขึ้นปีละ 36 - 50 โรงเรียน

ในปี พ.ศ. 2518 กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการโครงการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลควบคู่ไปกับโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ ตามความต้องการทางด้านมัธยมศึกษาของท้องถิ่น ประกอบกับอิทธิพลทางการเมืองที่ต้องการให้บุตรหลานเรียนในท้องถิ่นมากขึ้น โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาต่อในเมือง และในการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 1) ตำบลที่จะจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาต้องเป็นตำบลที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอยู่เดิมเป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร
- 2) โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอยู่เดิมในอำเภอนั้นต้องมีขนาดใหญ่พอสมควร คือมีห้องเรียนประมาณ 18 - 24 ห้องเรียน หรือมีนักเรียนประมาณ 720 - 1,080 คน ซึ่งสามารถให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่โรงเรียนระดับตำบลได้
- 3) ตำบลที่จะตั้งโรงเรียนมัศึกษานั้นต้องไม่มีโรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา
- 4) จำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7 และพร้อมที่จะเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าชั้นละ 80 คน หรือชั้นละ 2 ห้องเรียน
- 5) ที่ดินจะต้องมีไม่น้อยกว่า 35 ไร่ ตามเกณฑ์การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค และพร้อมทั้งมีหลักฐานกรรมสิทธิ์ในการใช้ที่ดินถูกต้อง
- 6) ท้องถิ่นพร้อมที่จะสร้างอาคารเรียนชั่วคราวตามแบบของกรม ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ห้องเรียน พร้อมทั้งจัดวัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการเรียนการสอนให้ครบถ้วน และทำการปรับปรุงพื้นที่ทำถนน สนาม เพื่อให้นักเรียนใช้ประโยชน์ได้

กรมสามัญศึกษาได้ติดตามและศึกษาสภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดตลอดมา ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) สิ่งที่พบแสดงให้เห็นว่ามีโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนไม่น้อยซึ่งแม้จะจัดตั้งมาแล้วเป็นเวลานานปีแต่มีปริมาณนักเรียน 1 ห้องเรียน มีอัตราการขยายเป็นไปอย่างเชื่องช้า และบางโรงเรียนกลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งที่โรงเรียนมัธยมศึกษาอื่นมีปริมาณการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากการศึกษาถึงสาเหตุพบว่า สภาพ

ทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ รวมทั้งความดีความชอบของโรงเรียน เป็น ปัญหาสำคัญที่ทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหมดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยเหตุของการขาดแคลนทุนทรัพย์ และนักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะดีพอจะส่งนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ ที่มีคุณภาพดีกว่า (กรมสามัญศึกษา, 2527)

จากการที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาแล้ว เสรี ลาซโรจน์ (2531) กล่าวว่าปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจะทวีมากยิ่งขึ้น เพราะส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทยากจน หากการสนับสนุนจากกรมสามัญศึกษาลดลงแล้ว คุณภาพการศึกษาจะลดลงตามไปด้วย ความช่วยเหลือจากผู้ปกครองในท้องถิ่นก็อยู่ในวงจำกัด ในปัจจุบันนี้โรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในสภาพที่ต้องดิ้นรนช่วยเหลือตัวเองเต็มกำลัง แม้แต่โรงเรียนที่เคยเข้าโครงการ มพช. ก็จะมีเพียงพอเฉพาะด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์หลักเท่านั้น ส่วนค่าวัสดุฝึก ค่าใช้สอย และค่าสาธารณูปโภค ตลอดจนค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ได้รับจะอยู่ในเกณฑ์อึดอัดเช่นกัน

ในการแก้ปัญหาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก กรมสามัญได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือโรงเรียน และสนองนโยบายของรัฐบาลไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งมีโครงการหลายโครงการที่เลือกใช้ปฏิบัติเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กเท่านั้น บางโครงการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนโดยตรง บางโครงการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนได้ช่วยเหลือชุมชน หรือบางโครงการจัดทำเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการขยายความเสมอภาคทางการศึกษาให้ทั่วถึงมากขึ้น

โครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

ก. โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) นี้เป็นโครงการเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น จัดสร้างอาคารเรียน และอาคารประกอบให้เพียงพอ จัดอบรมบุคลากรเพื่อให้โรงเรียนสามารถทำหน้าที่ให้ได้ดีใน 3 ประการ คือ

1. หน้าที่สอนและอบรมนักเรียน
2. หน้าที่สอนประชาชน
3. หน้าที่บริการชุมชน

โครงการนี้มีโรงเรียนทั่วประเทศได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการทั้งสิ้น 522 โรงเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกในช่วงปีงบประมาณ 2523 - 2527 กลุ่มที่ 2 ในช่วงปีงบประมาณ 2526 - 2530 (กรมสามัญศึกษา, 2531)

สำหรับหน้าที่ทั้ง 3 ด้าน และหลักการในการปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ได้มีการแสดงรายละเอียดไว้โดยสรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2528)

ความหมายของหน้าที่ 3 ด้าน

"สอนนักเรียน" หมายความว่า สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งในสถานที่และนอกสถานที่

"สอนประชาชน" หมายความว่า ให้ความรู้ทั่วไปและวิชาชีพรวมทั้งจริยธรรม และคุณธรรม

"บริการประชาชน" หมายความว่า อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

โดยมีหลักการดังนี้ คือ

1. การสอนและอบรมนักเรียน โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน อบรมนักเรียนให้เกิดความสำนึก ในเรื่องการช่วยตนเอง และการพัฒนาชุมชน
2. การให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเป็นแบบอย่างในด้านวิชาชีพ และพัฒนาความรู้

ให้แก่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้มาจากโรงเรียนไปพัฒนาความเป็นอยู่ของครอบครัวด้วย หากโรงเรียนมีศักยภาพพอ ก็อาจจะจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนโดยตรงได้ ทั้งนี้โดยมุ่งให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ มีความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมทั้งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน

3. การให้บริการแก่ชุมชน โรงเรียนควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ช่วยเหลือและร่วมมือกับชุมชน หรือประสานงานกับหน่วยงานอื่น จัดบริการพัฒนาชนบท เพื่อช่วยให้ประชาชนได้รับความสะดวก อยู่ดี กินดี และให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง

ข. โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (คปล.)

ในการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) กรมสามัญศึกษาได้กำหนดโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เข้าไว้ในแผนด้วย โดยหวังว่าจะได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อนำมาใช้ในโครงการนี้โดยเฉพาะ ในการอนุมัติแผนปรากฏว่าโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้รับการเห็นชอบ แต่ให้ใช้เงินในงบประมาณปกติของกรมสามัญศึกษาในส่วนงานดำเนินการมัธยมศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายของโครงการ

โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้มีผลในทางปฏิบัติในปีการศึกษา 2527 และดำเนินการจนถึงปีการศึกษา 2529 การดำเนินงานของโครงการมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนในโครงการ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเปิดสอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจะมีปริมาณห้องเรียนเป็น 1 : 1 : 1, 2 : 2 : 2, 3 : 3 : 3 หรือ 4 : 4 : 4 ในปีสุดท้ายของแผนรวมทั้งสิ้น 240 โรงเรียน

2) การปรับปรุงโรงเรียนจัดสรรงบประมาณแก่โรงเรียนในโครงการฯ ให้มีอาคารเรียน อาคารประกอบ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การศึกษาให้เพียงพอ เพื่อการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม และการจัดกิจกรรม รวมทั้งการปรับปรุงในด้านแสงสว่าง น้ำดื่ม น้ำใช้ และบริเวณโรงเรียน

3) การช่วยเหลือนักเรียน จัดสรรงบประมาณและระดมทุนจากภาคเอกชนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองนักเรียน ในลักษณะของการงดเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา และการจัดหนังสือเรียนให้นักเรียนยืมเรียน

4) การปรับปรุงบุคลากร จัดอัตรากำลังครูให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการโดยเกณฑ์ซึ่งกำหนดขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วนทุกสาขาวิชา รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนมีอยู่ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2527)

ค. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา
(คอมต.สศ.)

กรมสามัญศึกษา (2530) ได้กล่าวถึงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยกำหนดให้มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในชนบทยากจนระดับตำบล จำนวน 235 โรงเรียนที่คาดว่าจะจัดขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 โดยแบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ 2530 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับตำบลในเขตพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัด

ระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2531 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป้าหมายเดิม

ระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2532 จะครอบคลุมเป้าหมาย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป้าหมายเดิม

ระยะที่ 4 ปีงบประมาณ 2533 - 2534 เป็นช่วงเวลาของการติดตามประเมินผลโครงการ และรายงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการนี้จะต้อง

รณรงค์ด้วยมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน และนอกจากนั้นการที่จะทำให้การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีปริมาณสูงขึ้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน และจะมีการประสานงานกันทั้งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน โดยกำหนดให้โรงเรียนในชนบทมีแนวทางในการบริหารหลักสูตรเป็น 2 ลักษณะคือ ในระบบโรงเรียน และรูปแบบกึ่งระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง โดยจัดสอนวิชาสามัญเต็มตามหลักสูตรเพียงครึ่งวัน ส่วนอีกครึ่งวันให้เรียนวิชาอาชีพและไปฝึกหรือช่วยการประกอบอาชีพของบิดามารดา หรืออาจจัดเวลาเรียนตามความเหมาะสมกับฤดูกาลในการประกอบอาชีพของบิดามารดาผู้ปกครอง ลักษณะวิชาอาชีพเน้นหนักในลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) อาชีพตามแนวทางอาชีพของผู้ปกครอง
- 2) อาชีพต่าง ๆ ที่มีทรัพยากรและวิทยากรในท้องถิ่นเกื้อหนุน
- 3) อาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการและความเป็นไปได้ในชุมชน
- 4) อาชีพต่าง ๆ ที่ดำเนินการในฐานะเป็นเครือข่ายของหน่วยผลิตใหญ่

เกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษานั้น แสงดาว คงนาวัง (2531) ได้กล่าวว่า อาจสรุปได้ว่า กรมสามัญศึกษามีแนวโน้มในการขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า และเน้นการส่งเสริมอาชีพโดยยึดการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการจัดกิจกรรมครบวงจร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการบริหารหลักสูตรมากยิ่งขึ้นด้วย

ตอนที่ 3 งานบริหารการศึกษาในโรงเรียน

คำว่าการบริหารการศึกษาได้มีนักการศึกษาให้คำจำกัดความไว้หลายนัยดังนี้

ภิญโญ สาร (2519) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือ

คุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในและนอกโรงเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ได้ให้ความหมายการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความ ต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัย ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคม ที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

Cambell, Carbally and Nystrand (1983) ได้ให้ความหมายของการบริหาร การศึกษาว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดการของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ซึ่งได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐบาล และเอกชน

สรุปได้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง การร่วมมือร่วมใจกันของบุคคลในการดำเนินการ ด้วยกระบวนการทุกชนิด ที่จะทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนา ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมอื่น ๆ ที่จัดเป็นสิ่งที่ดีที่เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก

งานบริหารการศึกษาในโรงเรียน

งานบริหารการศึกษา คืองานที่ผู้บริหารโรงเรียนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ของโรงเรียนต้องปฏิบัติและควรจัดให้เป็นระบบ ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้จัดแบ่งงานหรือภาระ หน้าที่ในการบริหารการศึกษาในโรงเรียนไว้ ดังนี้

Fisk (1957) ได้ประมวลงานต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาโดยสรุปได้ดังนี้

1. งานบริหารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
2. งานบริหารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขยายหรือปรับปรุงโอกาสทางการศึกษา

หรืองานด้านวิชาการ

3. งานบริหารบุคคล

4. งานบริหารธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ บริเวณ และบริการต่าง ๆ

Cambell and Other (1976) ได้กล่าวว่า งานการบริหารเป็นการอำนวยความสะดวกให้การสอนและการเรียนรู้ และการศึกษางานการบริหารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เป้าหมายในการสอนและการเรียนรู้นั้นมีผลสัมฤทธิ์ได้ โดยได้แบ่งงานการบริหารการศึกษาในโรงเรียนไว้ 6 ประการคือ

- 1) งานบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2) งานบริหารหลักสูตรและการสอน
- 3) งานบริหารบุคลากรนักเรียน
- 4) งานบริหารบุคลากรร่วมงาน
- 5) งานบริหารอาคารสถานที่
- 6) งานบริหารการเงินและธุรการ

ในการจัดแบ่งงานบริหารการศึกษานั้น ยังมีผู้จัดแบ่งไว้อย่างละเอียดกว่าที่กล่าวมาแล้ว โดยได้เพิ่มเติมหรือแยกงานบางอย่างออกมาเป็นงานที่เด่นชัดขึ้น เช่น

Sergiovanni, Berlingame, Coombs และ Thurston (1980) ได้แบ่งงานบริหารการศึกษาออกเป็น 8 งาน คือ

1. งานบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน
2. งานบริหารการให้บริการนักเรียน
3. งานบริหารหลักสูตรและการสอน
4. งานจัดบุคลากรร่วมงาน
5. งานบริหารอาคารสถานที่
6. งานบริหารธุรการ
7. งานพัฒนาผู้ร่วมงาน
8. งานวัดผลและประเมินผลการศึกษา

แต่ในอีก 7 ปีต่อมา (1987) นักการศึกษากลุ่มนี้ได้หันไปยึดวิธีแบ่งงานการบริหารการศึกษาในโรงเรียนตามโครงการความร่วมมือทางการบริหารการศึกษาในมลรัฐทางใต้ของสหรัฐอเมริกา (SSCPEA) ซึ่งได้จัดแบ่งไว้เมื่อปี ค.ศ. 1955 ดังนี้

1. งานบริหารการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร
2. งานบริหารบุคลากรนักเรียน
3. งานบริหารการนำชุมชนของโรงเรียน
4. งานบริหารบุคลากร
5. งานบริหารอาคารสถานที่
6. งานบริหารการคมนาคมขนส่ง
7. งานการจัดองค์การและโครงสร้าง
8. งานจัดการธุรการและการเงินของโรงเรียน

ส่วน Kimbrough และ Nunnery (1983) ได้แบ่งงานบริหารการศึกษาแตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้วเล็กน้อย โดยได้เพิ่มเติมงานการจัดโครงสร้างองค์การ และงานวิจัยประเมินผล และการจัดหน้าที่ยอมรับผิดชอบเข้าไปด้วย ดังนี้

1. งานการจัดโครงสร้างองค์การ
2. งานบริหารหลักสูตรและการสอน
3. งานบริหารการเงินโรงเรียน
4. งานบริหารธุรการและบริการ
5. งานบริหารบุคลากรผู้ร่วมงาน
6. งานบริการบุคลากรนักเรียน
7. งานบริหารอาคารและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
8. งานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน
9. งานวิจัย ประเมินผลและหน้าที่รับผิดชอบ

สำหรับกรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้จัดทำเอกสารออกเผยแพร่และถือปฏิบัติเมื่อปี 2533 ได้กำหนดขอบข่ายและภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่างานในบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามนโยบายและแผนฯ แบ่งออกเป็นงานย่อย ๆ ได้ 6 งาน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการ
3. การบริหารงานปกครอง
4. การบริหารงานบริการ
5. การบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน
6. การบริหารทั่วไป

เป็นที่น่าสังเกตคือในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไปนั้น กรมสามัญศึกษาได้กำหนดขอบข่ายหน้าที่รับผิดชอบครอบคลุมงานต่อไปนี้

1. การจัดองค์การ
2. ระบบสารสนเทศและแผนงานของสถานศึกษา
3. การบริหารบุคคล
4. การบริหารการเงิน
5. การบริหารอาคารสถานที่
6. การสื่อสารและคมนาคม
7. การประชาสัมพันธ์
8. การบริหารทั่วไปอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย
9. การประเมินผลงานบริหารทั่วไป

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการที่มีผู้เสนอ แนวความคิดไว้ต่าง ๆ นี้ สามารถสรุปงานบริหารการศึกษาในโรงเรียนได้เป็น 6 งานใหญ่ ๆ คือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการและการเงิน
3. การบริหารบุคลากร
4. การบริหารงานกิจการนักเรียน
5. การบริหารงานอาคารสถานที่
6. การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน

การบริหารงานวิชาการ

ในการปฏิบัติภารกิจในการบริหารงานวิชาการนั้น อีรูซึ ประทุมพรรัตน์ (2529) กล่าวว่างานวิชาการคือหัวใจของโรงเรียนภาระหน้าที่อื่นในโรงเรียนมีความสำคัญแต่เป็นรองงานวิชาการทั้งสิ้นและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจะต้องกระทำไปตามที่ ภิญญู สาธร (2516) ระบุว่า เป็นกิจกรรมทุกชนิดของโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เจริญ ไวรวัจนกุล (2523) ระบุว่า คือการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการประคิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์ประกอบการสอน แต่เซอร์จิโอวานนีและคนอื่น ๆ (Sergiovanni and others, 1980) ได้กล่าวว่างานบริหารวิชาการนั้นสามารถแบ่งเป็นงานย่อย ๆ ได้ 5 งานคือ งานพัฒนาปรัชญาการศึกษาและการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษานั้น งานการสร้างแผนงานและโครงการเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น งานประเมินผลหลักสูตรและการสอน งานการสร้างบรรยากาศ สำหรับการเรียนการสอนและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง และงานการอ่านวดยความสะดวกทางด้านวัสดุอุปกรณ์ทางด้านหลักสูตรและการสอน

เป็นที่เข้าใจว่างานบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนั้น เริ่มต้นจากการวางแผนการบริหารวิชาการ การมอบหมายให้ครู อาจารย์ทั้งโรงเรียนไปทำหน้าที่รับผิดชอบซึ่งอภิรมย์ ณ นคร และคณะ (2527) เชื่อว่าเป็นการบริหารที่ต้องกระจายอำนาจให้กับครูในโรงเรียน เมื่อมอบหน้าที่รับผิดชอบ

ไปแล้ว ก็ต้องมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปตามที่ได้รับมอบหมาย และส่งเสริมให้นำแนวความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการสอนด้วย ไปจนกระทั่งมีการวัดผลประเมินผลการสอนในแต่ละปีการศึกษา สำหรับรายละเอียดของงานและวิธีการ ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนั้น กรมสามัญศึกษาได้พรรณางานไว้สรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.)

1. การวางแผนงานวิชาการ ประกอบด้วยงานการจัดระบบบริหารงานวิชาการ เป็นหมวดวิชา รวบรวมและจัดทำระเบียบแบบปฏิบัติเกี่ยวกับงานบริหาร การจัดทำเอกสารคู่มือครู คู่มือนักเรียน การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน การจัดบุคลากร และการจัดแผนงานโครงการทางวิชาการ
2. การจัดแผนการเรียน จะต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและความพร้อมของโรงเรียน และจะต้องมั่นใจว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนจบแล้ว สามารถศึกษาต่อได้ หรือประกอบอาชีพได้ โรงเรียนจะต้องให้ข้อมูลแก่นักเรียน และผู้ปกครองก่อนที่จะตัดสินใจเลือกแผนการเรียน โดยการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือก่อนเลือกแผนการเรียน
3. การจัดตารางการเรียนการสอน ได้แก่ ตารางสอนประจำชั้น ตารางสอนของครู ตารางสอนรวม เป็นต้น โดยให้สอดคล้องกับตารางการใช้ห้องเรียน และอาคารสถานที่ และที่โรงเรียนต้องกระทำคือ การจัดตารางสอนซ่อมเสริม และเมื่อดำเนินการไปแล้วโรงเรียนจะต้องมีการติดตามประเมินผล เพื่อให้มีการปรับปรุงให้เหมาะสม
4. การจัดครูเข้าสอน จะต้องจัดให้ตรงตามวุฒิ หรือประสบการณ์ พร้อมกับจัดเฉลี่ยครูให้เพียงพอในแต่ละหมวดวิชา และการจัดสอนแทนในกรณีที่มีครูลาหรือไปราชการ
5. การพัฒนาการเรียนการสอน โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้ครูได้นำวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา พร้อมทั้งเน้นให้ครูรู้จักนำนวัตกรรมมาใช้ให้เป็น รวมถึงการให้ครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนเพื่อให้คำปรึกษาแก่นักเรียนก็มีความจำเป็นพอ ๆ กัน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน และเมื่อได้ดำเนินการไปแล้วจะต้องมีการติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงต่อไป

6. การจัดการเรียนการสอน จัดให้มีการจัดทำแผนการสอน โครงการสอนและบันทึกการสอน จัดทำให้ บำรุงรักษาและส่งเสริมการผลิตสื่อการสอน และอำนวยความสะดวกในการใช้จัดหาทรัพยากร แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ จัดห้องสมุดและส่งเสริมให้ครู-นักเรียน ใ้ใช้ห้องสมุดให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

7. การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ จัดให้มีการนิเทศภายใน และจัดทำจัดหาเอกสารทางวิชาการ จัดฝึกอบรมครู การประชุมสัมมนาทางวิชาการ ส่งเสริมให้ครูผลิตเอกสารทางวิชาการ และค้นคว้าวิจัย ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาต่อหรือศึกษาคูงาน

8. การจัดกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมนักเรียนให้เหมาะสมกับวัยโดยให้ตรงกับความสนใจ และนโยบายของกรม และกระทรวง จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถร่วมงานกับชุมชนได้

9. การวัดและประเมินผลการเรียน โรงเรียนต้องรวบรวมระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนให้ครูได้ศึกษาและถือปฏิบัติให้เป็นไปตามปฏิทินที่ได้วางไว้ โรงเรียนจัดวิเคราะห์ข้อสอบแล้วจัดทำธนาคารข้อสอบขึ้นในโรงเรียน และเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องติดตามประเมินผล และตรวจหลักฐานในการวัดผลการเรียนการสอน

10. งานทะเบียนนักเรียน จัดให้มีทะเบียนนักเรียน หรือหลักฐานงานทะเบียนนักเรียนให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน แล้วจัดเก็บให้เป็นระบบให้มีความปลอดภัยและมีความสะดวกในการบริการ

11. การประเมินผลงานวิชาการ จัดให้มีการประเมินผลงานวิชาการทุกระยะ ตรวจสอบหลักฐานการดำเนินงานทางวิชาการ แล้ววิเคราะห์ผลการประเมินผลงานวิชาการและนำผลไปใช้ปรับปรุงงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่างานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน ซึ่งในการบริหารนั้น อาจจะมีการแบ่งงานออกเป็นงานย่อย ๆ สรุปเป็นด้านใหญ่ ๆ ได้ 4 ด้านคือ งานด้านกรวางแผน งานด้านหลักสูตร และการสอน งานด้านปรับปรุงพัฒนา และงานด้านติดตามผล โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือต้องการให้นักเรียนได้มีการพัฒนาให้มากที่สุด ทั้งนี้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางการบริหารเป็นสำคัญ

การบริหารงานธุรการและการเงิน

การบริหารงานธุรการและการเงิน เป็นภารกิจที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเอาใจใส่และใช้เวลากระทำมากที่สุด ยิ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรจำนวนน้อย ก็ยิ่งต้องใช้เวลาในการบริหารงานมากขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคลากรอื่นส่วนใหญ่รับผิดชอบภารกิจอื่น ๆ ด้วย การบริหารงานธุรการและการเงินเป็นกรรมวิธีที่จะให้ได้มาซึ่งวัสดุอุปกรณ์ และเงินเพื่อจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องเริ่มกันตั้งแต่การวางแผนให้ได้เงินและวัสดุอุปกรณ์มาใช้ เมื่อได้มาแล้วก็ต้องดำเนินการใช้ตามแผนและตามระเบียบแบบแผน รวมทั้งเก็บรักษา และจำหน่ายให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามในการบริหารงานธุรการและการเงินนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ขอบข่ายของงานให้ชัดเจนดัง พันส์ หันนาคินท์ (2524) ได้แบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. งานเกี่ยวกับสารบรรณ
 2. งานเกี่ยวกับการเงิน
 3. งานเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณประจำปี
 4. งานเกี่ยวกับการจัดซื้อและควบคุมวัสดุครุภัณฑ์
 5. งานเกี่ยวกับทะเบียนนักเรียน
 6. งานเกี่ยวกับการดูแลอาคารสถานที่
 7. งานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
 8. งานเกี่ยวกับการจัดรักษาความปลอดภัยให้แก่แก่นักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน
 9. งานควบคุมตัวบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวกับการสอน
- สำหรับหลักการบริหารงานธุรการและการเงินนั้น ธีรวุฒิ ประทุมพนธ์ (2529)

ได้กล่าวว่าควรประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

1. หลักความถูกต้อง (Accuracy Principle) คือการที่จะต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนด
2. หลักความพอใจ (Satisfaction Principle) คือจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของงานว่า เป็นบริการ ดังนั้นจะต้องพยายามปฏิบัติงานให้เป็นที่พอใจของผู้ใช้บริการ

3. หลักประหยัด (Economy Principle) เป็นการเน้นไปที่การบริหารการเงิน ซึ่งจะต้องควบคุม คุม และจงใจให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

4. หลักประโยชน์ (Utility Principle) คือการคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทุกชนิดให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรตามความจำเป็น และเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

5. หลักเปิดเผยและไว้วางใจได้ (Trust Principle) หมายถึง การจัดทำหลักฐานรวมทั้งการบันทึกทุกอย่างไว้อย่างเป็นระเบียบ ถูกต้องตามแบบแผน และตามกฎหมาย ให้เป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์ตรวจสอบได้ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตามสำหรับรายละเอียดของงานธุรการและการเงินนั้นกรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้สรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.)

1. การวางแผนและการบริหารงานธุรการ ประกอบด้วยงานการจัดรวบรวมระเบียบและจัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานธุรการ การจัดทำแผนงานและโครงการของงานธุรการ การกำหนดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน และดูแลให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ พร้อมทั้งให้สามารถบริการแก่บุคลากรในด้านต่าง ๆ ได้ รวมถึงการควบคุมตรวจสอบและประเมินผลงานธุรการอยู่เสมอ

2. งานพัสดุ ให้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบและวางหน้าที่รับผิดชอบ การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง การปรับซ่อมครุภัณฑ์ การจัดทำบัญชีพัสดุ ทะเบียนครุภัณฑ์ ให้เป็นปัจจุบัน การจัดระบบการยืม การเบิกจ่าย การควบคุมพัสดุให้ถูกต้องตามระเบียบ การตรวจสอบ และจำหน่ายพัสดุเป็นประจำ การวางระเบียบการใช้ยานพาหนะของสถานศึกษา

3. งานการเงิน ประกอบด้วยงานการจัดทำหลักฐานทางการเงินและบัญชีต่าง ๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน การเก็บรักษาเงิน และเอกสารทางการเงินให้เป็นไปตามระเบียบ พร้อมทั้งการจัดเก็บหลักฐานทางการเงินไว้อย่างเป็นระเบียบและปลอดภัย การใช้จ่ายเงินให้ดำเนินการขอตั้งงบประมาณและทำแผนการใช้เงินประจำปี

4. งานทะเบียนสถิติ ประกอบด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบจัดทำทะเบียนประวัติครู-อาจารย์และลูกจ้าง การจัดทำทะเบียนประวัติอาคารสถานที่ การจัดทำหลักฐานเกี่ยวกับการมาปฏิบัติราชการของครู-อาจารย์และลูกจ้าง

สรุปได้ว่าการบริหารงานธุรการและการเงินนั้นเป็นการบริหารที่จะให้ได้มาซึ่งเงิน และวัสดุอุปกรณ์ และการดำเนินการใช้ เก็บรักษา และทำหลักฐานต่าง ๆ ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยยึดหลักความถูกต้อง ความถูกต้อง ประหยัด และมีประโยชน์สูงสุด และเปิดเผยไว้ใจได้ ซึ่งในการบริหารงานด้านนี้อาจจะแบ่งงานเป็นงานย่อย ๆ ได้ 4 ด้าน คือ งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ และงานทะเบียนสถิติ

การบริหารบุคลากร

การบริหารงานนั้น จุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยวิธีการที่ง่าย ๆ รวดเร็วได้ปริมาณมาก มีคุณภาพสูงและประหยัด ทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญคือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ ปัจจัยเหล่านี้ พบว่ามีความสำคัญสูงสุด

การบริหารบุคลากรหรือการบริหารคนนั้น Nigro (1970) กล่าวว่า หมายถึง ศิลปะในการเลือกสรรคนใหม่ และใช้คนเก่าให้ได้ผลงานและบริการจากการปฏิบัติงานให้มากที่สุดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ส่วน Beach (1965) กล่าวว่า การบริหารบุคลากร หมายถึง การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวางแผนให้ได้มาซึ่งบุคลากร การคัดเลือก การฝึกอบรม การกำหนดสิ่งตอบแทน การควบคุมอัตรากำลัง การจูงใจ และบำรุงขวัญในการปฏิบัติงาน การเสริมสร้างภาวะผู้นำ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน ส่วนภิญโญ สาธร (2517) เห็นว่า การบริหารบุคคล หมายถึง การใช้คนทำงานให้ได้ผลดีที่สุด ภายในเวลาอันสั้นที่สุด สิ้นเปลืองเงินทองและวัสดุ น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันคนที่เรานำใช้นั้นมีความสุข มีความพอใจในการทำงาน ส่วนทางด้าน เอกชัย กิ่งสุพรรณ (2529) กล่าวว่า การบริหารบุคลากร ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นครู ภารโรงหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ภายในโรงเรียน

สำหรับรายละเอียดของงานในการบริหารบุคลากรในโรงเรียนนั้น กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้กำหนดไว้สรุปได้ดังนี้

1. การจัดทำแผนเกี่ยวกับความต้องการบุคลากรของสถานศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. การพิจารณาวิธีการใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่ การสำรวจและประเมินความรู้ ความสามารถของบุคลากรเพื่อพิจารณามอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด พิจารณา ปรับปรุง และกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบปริมาณและคุณภาพของงานบุคลากรในสถานศึกษา
3. การพัฒนาบุคลากร ได้แก่ งาน การจัดอบรมสัมมนา พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถภาพสูงขึ้น การพิจารณาให้ครู-อาจารย์ไปทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ การพิจารณาให้ครู-อาจารย์ไปศึกษาฝึกอบรมดูงานทั้งในและนอกประเทศ
4. การรักษาไว้ซึ่งบุคลากร ได้แก่ งานการพิจารณาความดีความชอบ เพื่อเลื่อนขั้นและระดับให้สูงขึ้น การพิจารณาตรวจสอบความรู้ความสามารถของข้าราชการวิสามัญ เพื่อแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการสามัญ การดำเนินการเกี่ยวกับการโอนย้ายสับเปลี่ยน การลาออกจากราชการ และการดำเนินการเกี่ยวกับการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
5. การดำเนินการทางวินัยต่อข้าราชการ ได้แก่ งานการดำเนินการสืบสวนเรื่องราวร้องทุกข์ กล่าวโทษ ข้าราชการและลูกจ้างในสถานศึกษา การพิจารณาผลการสอบสวนข้าราชการและลูกจ้าง ที่ต้องหาว่ากระทำผิดวินัยเสนอตามลำดับชั้นจนถึงที่สุด สดับรับฟัง ติดตามความประพฤติของข้าราชการและลูกจ้าง และหาทางป้องกันมิให้กระทำผิดวินัย การให้ความเห็นและทำการประนีประนอมคู่กรณีพิพาท ซึ่งถูกร้องเรียนว่ากระทำผิดวินัย การเผยแพร่ความรู้เรื่องวินัย และดำเนินการทางวินัย

โดยสรุปความหมายของการบริหารบุคลากร อาจสรุปได้ดังที่กรมสามัญศึกษา (2526) ระบุไว้ว่า การบริหารบุคลากรเป็นกระบวนการวางแผนนโยบาย ระเบียบและกรรมวิธีเกี่ยวกับตัวบุคคล

ที่ปฏิบัติงานในองค์การ โดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม อาจต้องใช้ศิลปะในการเลือกสรรคนใหม่ และใช้คนเก่าให้ทำงานให้ดีที่สุด นอกจากกระบวนการสรรหาแล้วยังต้องมีศิลปะในการมอบหมายงาน การบำรุง การพัฒนา ให้คนในหน่วยงานมีปริมาณเพียงพอปฏิบัติงาน ให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย

การบริหารงานกิจการนักเรียน

เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนนั้น ธีรวุฒิ ประทุมพรรัตน์ (2529) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่นักเรียนแต่ละคนมารับรู้ประสบการณ์และการพัฒนาการทุกด้าน ผู้บริหารโรงเรียนจึงมีภารกิจที่สำคัญที่จะต้องให้ความสนใจและเน้นไปที่กิจกรรมที่จะทำให้ นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาการให้มากที่สุด ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนที่กระทำภารกิจนี้ ต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดที่มีผลต่อนักเรียนตั้งแต่ นักเรียนเข้ามาในโรงเรียนจนนักเรียนออกไปจากโรงเรียน ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหาร และนิเทศงานกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

ในการบริหารงานกิจการนักเรียนนั้น อภิกรมย์ ณ นคร และคณะ (2521) ได้เสนอให้ผู้บริหารโรงเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับระเบียบวินัยนักเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมให้คำปรึกษาหรือกิจกรรมแนะแนวนักเรียน ส่วน Kimbrough and Nunnery (1983) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียนนั้น ควรประกอบด้วย การรับนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน และการคาดคะเนการรับนักเรียน การให้บริการปรึกษาหารือ การทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับวินัยนักเรียน และการให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียน

สำหรับการจัดกิจกรรมนักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานบริหารกิจการนักเรียนนั้น วสันต์ พรหมบุญ (2525) ได้กล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมต่อไปนี้ คือ กิจกรรมส่งเสริมการเป็นผู้นำและปกครองตนเอง กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและประเพณี

กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมและการเข้าสังคม กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา กิจกรรมเกี่ยวกับการรื่นเริง
หรือนันทนาการ กิจกรรมด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี และ
กิจกรรมด้านวิชาการอันได้แก่ การตั้งชุมนุมวิชาการต่าง ๆ

กรมสามัญศึกษา (2526) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ต้องพิจารณาในการบริหารงานกิจการนักเรียน
ประกอบด้วย

1. เป้าหมายการพัฒนาเยาวชนของชาติ

เป้าหมายการพัฒนาเยาวชนของชาตินั้น โรงเรียนสามารถศึกษาได้จาก รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบาย
ทางการศึกษาของรัฐบาล

2. การรับนักเรียน

ภารกิจของโรงเรียนในการรับนักเรียนนั้นประกอบด้วย การวางแผนการรับนักเรียน การ
สัมภาษณ์นักเรียน และการทะเบียนนักเรียน

3. การจัดกลุ่มนักเรียน

การแบ่งกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของการแบ่งกลุ่ม
อาจจัดกลุ่มนักเรียนดังนี้ คือการแบ่งกลุ่มเพื่อประโยชน์ในการจัดแผนการเรียนการสอน การแบ่ง
กลุ่มเพื่อประโยชน์ในการปกครองและควบคุมดูแล

4. การรักษาวินัยของโรงเรียน

การรักษาวินัยของโรงเรียน หมายถึง การควบคุมดูแล บังคับให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง ทั้งของโรงเรียน และของทางราชการ รวมทั้งสิ่งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา

5. การบริการนักเรียน

งานบริการนักเรียนที่ควรดำเนินการ ได้แก่ งานบริการแนะแนว งานบริการด้านสุขภาพอนามัย งานบริการด้านสาธารณูปโภค และงานบริการด้านการสงเคราะห์นักเรียน

6. การจัดกิจกรรมนักเรียน

งานจัดกิจกรรมนักเรียนหมายถึงกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวงที่จัดขึ้นเพื่อเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษา รวมถึงการยึดหลักการเพื่อปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนการดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย

สำหรับรายละเอียดของงานบริหารกิจการนักเรียนนั้น กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน และงานบริการซึ่งสรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.)

การบริหารงานปกครองนักเรียน

1. การวางแผนงานปกครองนักเรียน ได้แก่ งานการรวบรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครองนักเรียน การจัดสายงานปกครองนักเรียน งานจัดทำแผนงานและโครงการการรวบรวมและจัดทำข้อมูล สถิติเกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน
2. การรักษาความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน ให้โรงเรียนจัดครูอาจารย์ให้ดูแลนักเรียนในเรื่องความปลอดภัย การออกนอกบริเวณโรงเรียน และความประพฤติ
3. การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการยกย่องให้กำลังใจแก่ผู้ประพฤติดี
4. การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ได้แก่ งานการจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน การแจ้งครูอาจารย์ติดตามดูแลนักเรียน การจัดกิจกรรมประจำชั้น การประชุมผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า และการจัดสารวัตรนักเรียน
5. การดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยตามแนวนโยบายของกรมสามัญศึกษา ได้แก่ การจัดทำแนวปฏิบัติ คำเนิรตามแนวปฏิบัติ ประเมินผล และการจัดให้มีสถานนักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน

การบริหารงานบริการ

1. การวางแผนงานบริการ ได้แก่ การรวบรวมระเบียบและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการจัดทำแนวปฏิบัติและประชาสัมพันธ์ให้ทราบ การจัดทำแผนงานและโครงการ และปฏิทินปฏิบัติงาน และการจัดบุคลากร

2. การบริการน้ำดื่มน้ำใช้ ได้แก่ การสำรวจสภาพและคุณภาพของน้ำ จัดหาแหล่งน้ำ สถานที่เก็บน้ำ การจัดให้มีถังน้ำดื่ม น้ำใช้ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน การจัดบริการน้ำใช้บริโภค ให้เพียงพอ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก และการควบคุมการใช้น้ำดื่ม น้ำใช้ โดยวางมาตรการเป็น ลายลักษณ์อักษร กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ และมีการชี้แจงทำความเข้าใจในข้อปฏิบัติ

3. การบริการด้านโภชนาการ ได้แก่ การจัดให้มีคณะกรรมการโภชนาการ จัดสถานที่ สำหรับบริการด้านโภชนาการ ให้ถูกสุขลักษณะพร้อมทั้งควบคุมการให้บริการโภชนาการ รวมถึงการ ส่งเสริมให้ความรู้และสร้างสุขนิสัยที่ดี

4. การบริหารด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดให้มีผู้รับผิดชอบ ด้านสุขภาพอนามัย โดยแต่งตั้งครูที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นลายลักษณ์อักษร จัดให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอและมี คณะกรรมการสุขภาพอนามัย การจัดให้มีสถานที่หรือห้องพยาบาล และอุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดบริการ ด้านสุขภาพอนามัย โดยจัดให้มีการบริการด้านปฐมพยาบาล การสร้างภูมิคุ้มกัน การตรวจสุขภาพ อนามัย และให้มีการรวบรวมสถิติการให้บริการด้านนี้ การควบคุมและป้องกันโรค การจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

5. การบริการห้องสมุด ได้แก่ การจัดห้องสมุดโดยจัดให้มีที่อ่านหนังสือ จัดหนังสือ ให้เป็นสัดส่วน ให้เหมาะสมกับขนาดของโรงเรียน ให้มีหนังสือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เพียงพอ การจัดให้มีผู้รับผิดชอบ โดยผู้รับผิดชอบจะต้องมีความรู้และเข้าใจงานอย่างดี มีเจ้าหน้าที่ เพียงพอ และจัดให้มีคณะกรรมการห้องสมุด การจัดระบบหนังสือ การจัดบริการห้องสมุด และการจัด กิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุด

6. บริการโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ การจัดให้มีผู้รับผิดชอบงานโสตทัศนูปกรณ์ จัดสถานที่ เก็บรักษาอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์อย่างเหมาะสม การบำรุงรักษาโสตทัศนูปกรณ์ และการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการใช้โสตทัศนูปกรณ์

7. บริการแนะแนว ได้แก่ การจัดให้มีผู้รับผิดชอบงานแนะแนวที่มีความเข้าใจงาน อย่างดี มีเจ้าหน้าที่เพียงพอและมีคณะกรรมการแนะแนว การจัดห้องแนะแนว การจัดให้มีการรวบรวม ข้อมูลนักเรียน บริการให้คำปรึกษา บริการสนเทศ และบริการติดตามผล และการจัดกิจกรรมส่งเสริม การให้บริการแนะแนวโดยการจัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ

สรุปได้ว่าการบริหารงานกิจการนักเรียน คือการบริหารงานต่าง ๆ ในโรงเรียนที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามพร้อม ๆ กันไปทุกด้าน ซึ่งในการบริหารนั้นสามารถแบ่งงานออกเป็นงานย่อย ๆ คือ การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเยาวชน การรับนักเรียน การจัดกลุ่มนักเรียน การรักษาวินัยนักเรียน การบริการนักเรียน และการจัดกิจกรรมนักเรียน

การบริหารอาคารสถานที่

การบริหารอาคารสถานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสำคัญ ๆ ซึ่ง Jacobson (อ้างถึงในธีรวิจิ ประชุมพรัตน์, 2529) ระบุไว้คือ การจัดสถานที่เรียน (Learning Area) ซึ่งหมายถึงส่วนที่เป็นอาคารเรียนและห้องเรียน การจัดสถานที่เล่นและพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Area) ซึ่งหมายถึงส่วนที่เป็นหอพักและบ้านพัก ครูอาจารย์ นอกจากนี้เขาอธิบายเพิ่มเติมว่ายังหมายถึง การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดโต๊ะเก้าอี้ประกอบห้องเรียน การตกแต่งภายในอาคาร โรงอาหาร และทัศนียภาพของบริเวณโรงเรียนรวมอยู่ด้วย และกระทรวงศึกษาธิการ (อ้างถึงในสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526) กำหนดว่า การบริหารอาคารสถานที่ หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาอาคารสถานที่ให้พอกับสภาพของโรงเรียน การรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย สะอาด รวมทั้งพยายามจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในโรงเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน ส่วนสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526) มีความเห็นว่า การบริหารอาคารสถานที่เป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารใช้อำนาจเท่าที่มีอยู่ จัดการดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

ส่วนวินัย สมมิตร, สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีรักษา (2527) ได้กล่าวถึงหน้าที่รับผิดชอบของแผนกอาคารสถานที่ในโรงเรียนว่าให้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ รักษา ซ่อมแซม อาคารเรียน อาคารประกอบไม่ให้ชำรุดเสียหาย ให้คงสภาพเดิมให้ใช้การได้ การวางแผนการปลูกไม้ดอก

ไม้ประดับและไม้ยืนต้น รวมถึงสิ่งปลูกสร้างในโรงเรียน การดูแลรักษาตกแต่งปรับปรุงสิ่งปลูกสร้าง
ในบริเวณโรงเรียน ให้งดงามเรียบร้อย นำคูอยู่เสมอ การดูแลรักษาถนน ทางเท้าและบริเวณโรงเรียน
ให้สะอาดเรียบร้อย

สำหรับกรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้กำหนดงานในการบริหารอาคารสถานที่ไว้ ได้แก่
การจัดสำนักงานให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการเรียนการสอน งานการจัดบรรยากาศใน
อาคารเรียน และอาคารประกอบ การจัดบรรยากาศในบริเวณโรงเรียน การวางแผนการใช้ประโยชน์
ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการในอาคารเรียน โรงฝึกงาน โรงอาหาร หอประชุม โรงพลศึกษา การจัด
บำรุงรักษา ซ่อมแซมและพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน การ
แต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบอาคารสถานที่และทรัพย์สินของโรงเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้าง
ซ่อมแซม ปรับปรุง อาคารสถานที่ตามระเบียบราชการ

สรุปได้ว่าการบริหารงานอาคารสถานที่ คือการจัดอาคารสถานที่ให้เพียงพอ การดูแลรักษา
ปรับปรุงพัฒนา และจัดสภาพแวดล้อมในอาคารสถานที่ทั้งหมดของโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่จะเอื้อ
อำนวยต่อการเรียนการสอน และการดำรงชีวิตอยู่ของบุคลากรทั้งหมด

การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน

โรงเรียนมัธยมศึกษานอกจากจะมีภารกิจในด้านการให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนซึ่งเป็น
สมาชิกของชุมชนแล้ว ยังมีบทบาทและหน้าที่ต่อชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็น
หน่วยงานหนึ่งที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ดังที่กัญญา สาร (2526) เสนอว่า โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่ง
ของสังคมโรงเรียนจึงต้องคล้อยตามสังคมเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป โรงเรียนก็ควรที่จะเปลี่ยนตาม
ไปด้วย ขณะเดียวกันโรงเรียนอาจจะทำหน้าที่เป็นผู้นำสังคมอีกด้วย ในฐานะที่มีหน้าที่เตรียม
สมาชิกของสังคม คือเยาวชน หรือแม้กระทั่งผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์แบบของสังคมอยู่แล้วให้
เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอของสังคม

โรงเรียนจึงมีบทบาทต่อชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ดังสุภรณ์ ศรีพิพล และกล้า ทองขาว (2526) ได้เสนอไว้คือ

1. การบริการวิชาการแก่ชุมชน
2. การจัดโปรแกรมการศึกษาเพื่อประชาชน
3. การให้ความช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน
4. การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาชุมชน

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนดังต่อไปนี้

- (1) บทบาทของโรงเรียนในการรักษาและถ่ายทอดมรดกทางสังคม คือ
 - การอบรมคุณลักษณะที่ชุมชนปรารถนา
 - การส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าสังคม
 - การส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม
- (2) บทบาทของโรงเรียนในการนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน คือ
 - ส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน
 - ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ใหม่
 - ส่งเสริมร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
 - ประเมินกิจกรรมของชุมชน

บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและตั้งอยู่ในชุมชนนั้น สุภรณ์ ศรีพิพล (2525) ได้เสนอว่าชุมชนควรมีบทบาทต่อโรงเรียน ดังนี้

- (1) บทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน
- (2) บทบาทในการกำหนดภารกิจหลักของโรงเรียน
- (3) บทบาทในการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

สำหรับหลักในการดำเนินงานเพื่อให้การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนเป็นไปด้วยดีนั้น Kindred (อ้างถึงใน ชีรวุฒิ ประทุมทรัพย์, 2529) ได้เสนอหลักความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. หลักความบริสุทธิ์ใจ (Integrity Principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนพึงให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแต่ละอย่างของการจัดและบริหารโรงเรียนแก่ประชาชนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือไม่คิดเพี้ยนไปจากความจริง ไม่ปิดบังซ่อนเร้น เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดภาวะจิตที่หมกคร่ำครึ และคลายความร่วมมือได้

2. หลักความต่อเนื่อง (Continuity Principle) การบริหาร ความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความสืบเนื่องที่ต้องกระทำติดต่อกันไปไม่ใช่ขาดตอน ทั้งนี้เพื่อกระชับสัมพันธ์ภาพให้แน่นอยู่เสมอ

3. หลักครอบคลุมในเนื้อหา (Coverage Principle) ตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนพึงคำนึงถึง การเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนในทุก ๆ ด้านให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบ เพื่อประชาชนในชุมชนได้ภาพการบริหารโรงเรียนที่ชัดเจนและเพียงพอ

4. หลักความเรียบง่าย (Simplicity Principle) การบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนในหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึง ความเข้าใจได้ ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเป็นภาษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใจได้ชัดเจน ลักษณะการสื่อสารอย่างอื่นที่ประชาชนไม่คุ้นเคยอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลุมเครือ หรือไม่เข้าใจ และจะเป็นเหตุให้ขาดภาพรวมเกี่ยวกับโรงเรียนรวมทั้งขาดความร่วมมืออันดีไปด้วย

5. หลักสร้างสรรค์ (Creativeness Principle) สำหรับการบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและของโรงเรียนเป็น

ส่วนรวม พึงละเว้นการเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวของครู อาจารย์หรือผู้บริหาร รวมทั้งความอ่อนแอ ความหมกหมอง หมกกำลังใจในการบริหารโรงเรียน ให้ประชาชนในชุมชนทราบ เพราะข่าวสารดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัว ไม่มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์แต่อย่างใด

6. หลักปรับตัว (Adaptability Principle) ตามหลักการนี้ การบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนพึงคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นในด้านภาษา สภาพสติปัญญา สภาพวัฒนธรรม ฐานความรู้ ความเชื่อและเจตคติการจัดเสนอข่าวสารออกเผยแพร่กับประชาชนในชุมชนจะต้องไม่ขัดกับลักษณะดังกล่าวในชุมชน

7. หลักยืดหยุ่น (Flexibility Principle) การบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนในหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนพึงคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม เจตคติ ความต้องการและความสนใจ

สำหรับรายละเอียดของงานการบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้กำหนดไว้สรุปได้ดังนี้

1. การวางแผนและโครงการ ได้แก่ งานการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน และการจัดทำแผนโครงการปฏิทินปฏิบัติงาน เป็นเอกสาร และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งในโรงเรียนและชุมชน

2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ได้แก่ งานการกำหนดอุดมการณ์เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมของโรงเรียน การสร้างเกียรติประวัติของโรงเรียนทางวิชาการในด้านต่าง ๆ การสร้างเกียรติประวัติทางด้านคุณธรรมจริยธรรม การสร้างเกียรติประวัติทางการกีฬา และการสร้างเกียรติประวัติด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชน

3. การให้บริการกับชุมชน เพื่อนำโรงเรียนสู่ชุมชนหรือนำชุมชนสู่โรงเรียน ได้แก่ งานด้านการให้ข่าวสาร ข้อมูลความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ การปรับปรุงบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนให้แก่ชุมชน การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน การบริการด้านพัสดุครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ การเป็นผู้นำและให้บริการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน

4. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ได้แก่ งานการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบกรณี ที่ได้รับความสนับสนุนจากชุมชน การจัดทำหลักฐาน ระเบียบข้อบังคับความร่วมมือจากชุมชน การ วางนโยบาย ขอบข่ายและสิ่งที่โรงเรียนควรได้รับบริการจากชุมชน และการรับบริการจากชุมชนด้าน วิชาการตามจุดประสงค์และนโยบายของโรงเรียน

5. การประเมินผลงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การจัดทำมีการ ประเมินและนำผลมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน คือการที่โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงมีหน้าที่ในการปรับตัวให้สอดคล้องกับชุมชนและช่วยเหลือชุมชนให้ดำเนินไปตามหลักแห่งความถูกต้อง ความเป็นธรรม และให้มีการพัฒนา การปรับตัวและการช่วยเหลือดังกล่าวมีทั้งที่เป็นการดำเนินการผ่านนักเรียน และการดำเนินการตรง โดยอาศัยหลักบริสุทธิ์ใจต่อเนื่อง ครอบคลุมในเนื้อหา เรียบง่าย สร้างสรรค์ ปรับคนหรือยึดหยุ่น

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบริหารโรงเรียน ได้มีผู้ดำเนินการวิจัยไว้ สรุปได้ ดังนี้

อารี ไชยราช (2522) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับตำบลในเขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการ ข้อที่จัดทำมากที่สุดคือ การวางแผนทางวิชาการ จัดโปรแกรมการเรียนและการปรับปรุงการเรียนการสอนล่วงหน้า ส่วน ข้อที่จัดทำน้อยที่สุดคือ การจัดทำมีการนิเทศการสอนภายในโรงเรียน

การบริหารงานบุคคล ข้อที่จัดทำมากที่สุดคือ ให้โอกาสครูได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือ อบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ส่วนข้อที่จัดทำน้อยที่สุดคือ การจัดทำเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้พิจารณาความดีความชอบ

การบริหารงานกิจการนักเรียน ข้อที่จัดทำมากที่สุดคือ การวางแผนรับนักเรียนใหม่ระหว่างปี ส่วนข้อที่จัดทำน้อยที่สุดคือ จัดทำประวัตินักเรียน

การบริหารงานธุรการ ข้อที่จัดทำมากที่สุดคือ การจัดทำบัญชีพัสดุ ครุภัณฑ์เกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียน ส่วนข้อที่จัดทำน้อยที่สุดคือ จัดทำตารางมอบหมายงานประจำและงานพิเศษให้ครู

การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ข้อที่จัดทำมากที่สุดคือ จัดงานประเพณีต่าง ๆ ร่วมกับท้องถิ่น ส่วนข้อที่จัดทำน้อยที่สุดคือ โรงเรียนใช้แหล่งอาชีพในชุมชนเป็นประโยชน์ต่อการฝึกอาชีพของนักเรียนและผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลทั้ง 5 ด้าน ปรากฏว่ามีปัญหาอยู่ในเกณฑ์น้อย

วินัย จันดาวรรณ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 10 พบว่า

ปัญหาสำคัญในการบริหารงานกิจการนักเรียน

- (1) โรงเรียนส่วนมากรับนักเรียนไม่ได้ตามแผน
- (2) ผู้ปกครองให้ความสนใจและมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อย
- (3) ครู - อาจารย์ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ตนไม่ได้รับผิดชอบ
- (4) ขาดแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่เฉพาะ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถ

เฉพาะด้าน ในด้านสุขภาพอนามัยและค่านิยม

- (5) ไม่มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

นิวัตร นาคะवेश (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมนิเทศการศึกษา ได้แก่ การที่โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ขาดวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญทางการนิเทศและคิดตามผลอย่างค่อนเนื่อง ครูขาดการยอมรับและศรัทธาคู่ผู้นิเทศ ครูไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมการนิเทศ รวมทั้งขาดงบประมาณและวัสดุ ในการจัดกิจกรรมนิเทศ

นิยม เสรีรัตน์ (2528) ได้วิจัยเรื่องความเสมอภาคของการลงทุนการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาสภาพการลงทุนและความเสมอภาคในการลงทุนทางการศึกษา ปีการศึกษา 2521 2523 และ 2525 ตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

- (1) ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่คือหมวดเงินเดือนและค่าจ้าง (ประมาณร้อยละ 57 - 65 ของงบลงทุนทั้งหมด)
- (2) โรงเรียนขนาดเล็กมีค่าใช้จ่ายรายหัวสูงสุด โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายหัวต่ำสุด
- (3) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางมีความเสมอภาคของการลงทุนทางการศึกษาเป็นที่น่าสนใจมากกว่าโรงเรียนขนาดอื่น
- (4) โรงเรียนที่ตั้งในเขตเมืองมีความเสมอภาคของการลงทุนทางการศึกษา เป็นที่น่าสนใจมากกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตนอกเมือง

กรมสามัญศึกษา (2528) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยสรุปว่าสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ การคมนาคม เส้นทางคมนาคมของชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ถนนเป็นหลุม - บ่อ และมีโคลน ในฤดูฝนทำให้การเดินทางไปโรงเรียนลำบาก ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มีฐานะยากจน และทัศนคติของประชาชนในท้องถิ่นต่อการศึกษาระดับมัธยม ในส่วนที่เกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน ประชาชนในพื้นที่บริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีทัศนคติของประชาชน ประชาชนในพื้นที่บริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีทัศนคติต่อการศึกษาแบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกหนึ่งนิยมส่งบุตรหลานเล่าเรียน แต่มีฐานะยากจนไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อได้ เพราะในการเรียนต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และประชาชนอีกส่วนหนึ่งไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนเพราะไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

สมควร ณ ตะกั่วทุ่ง (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในภาคใต้ พบว่าปัญหาที่พบในการปฏิบัติงาน ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการไม่เพียงพอ ครูอาจารย์มีภาระหน้าที่มากไม่สามารถช่วยเหลืองานพัฒนาชุมชนได้ ขาดการประชาสัมพันธ์ในบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุน

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้ค้นหาสาเหตุหรือเหตุผลของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาต่ำของกรมสามัญศึกษาพบว่า มีสาเหตุสำคัญสรุปได้ 5 ประการ คือ

- (1) ความยากจนของพ่อแม่ผู้ปกครอง
- (2) พ่อแม่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าการเรียนต่อของเด็กในระดับมัธยมศึกษาไม่ได้มีส่วนพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัว
- (3) พ่อแม่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานอยู่ช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ
- (4) โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลจากบ้านไม่สะดวกในการเดินทาง
- (5) มีปรากฏการณ์บางเรื่องปรากฏขึ้นเป็นเหตุให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเป็นเหตุให้เยาวชนไม่ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำงาน แต่กลับทิ้งถิ่นฐานบ้านช่อง เรือสวนไร่นาเข้ามาอยู่ในเมือง

ทัศนีย์ จันทรแท้ (2529) ได้วิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (รุ่นที่ 1) พบว่าปัญหาและอุปสรรคคือปัญหามีเด็กสมัครเรียนน้อยเนื่องจากความยากจนของผู้ปกครองและไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา โรงเรียนขาดครูที่จะสอนวิชาชีพรูแต่ละคนต้องสอนหลายรายวิชา โรงเรียนมีปัญหาระงับงบประมาณกล่าวคือ ได้รับจากกรมน้อย และจะต้องเก็บเงินบำรุงการศึกษาในอัตราค่าสุด ประกอบกับมีนักเรียนน้อยและยังเก็บเงินได้ยาก โรงเรียนตั้งอยู่ในชนบทห่างไกล ทุรกันการ การคมนาคมไม่สะดวก ประชาชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ยากจน ไม่สามารถสนับสนุนโรงเรียนได้ ครูขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

ณรงค์ ชินสาร (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เขตการศึกษา 10 พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ความยากจนของผู้ปกครอง ความไม่สะดวกในการเดินทางระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองไม่สนใจการศึกษา โรงเรียนขาดแคลนครูสอนวิชาชีพที่มีความชำนาญเฉพาะ และโรงเรียนไม่มีสถานประกอบการฝึกวิชาชีพในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

ศิริเพ็ญ ศิริมงคล (2530) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการบริหารงานวิชาการทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย แต่ยังมีปัญหาที่ผู้บริหารงานวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในงานแต่ละประเภทดังนี้

- กรมฯ ชาดการติดตามผลการใช้หลักสูตร เพื่อแก้ไขปรับปรุง
- ครูผู้สอนไม่ปรับปรุงวิธีการสอนให้เป็นไปตามแผนใหม่
- โรงเรียนไม่มีความคล่องตัวในการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรนอกโรงเรียน
- โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดหาหนังสือ เอกสาร วารสาร สำหรับศึกษา ค้นคว้า

ของครูและนักเรียน

- การจัดการนิเทศการสอนให้กับครูไม่สามารถจัดได้อย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย